

پدافند غیر عامل چیست؟

موضوع پدافند غیرعامل در جهان هستی از قدمتی به اندازه تاریخ زندگی انسان برخوردار است. انسانهای اولیه برای در امان ماندن از خطر تهاجم حیوانات و تهدیدات پیرامونی خود به غارها و بالای درختان و دیگر مامن های طبیعی پناه می بردند. با متمدن شدن تدریجی جوامع بشری و شکل گیری زندگی شهری، احساس نیاز به امنیت بیشتر گردید و جوامع شهری برای ایجاد امنیت و حفاظت شهر از تهاجم دشمنان، اقدام به ساخت و احداث دژها، قلعه ها، حصارها، خندق ها، دیوارها و موانع دفاعی در پیرامون شهرها نمودند. در این راستا در طول تاریخ بشری، تسلیحات تهاجمی و به تبع آن اقدامات دفاعی نیز شاهد تغییر و تحول چشمگیری بوده و این پیشرفت و فناوری کماکان ادامه یافته و فرآیند و روندی اجتناب ناپذیر به خود گرفته است.

در طول چند هزار سال تاریخ تمدن بشری صرفاً ۲۸۶ سال بدون جنگ و خونریزی بوده و کشورهای استعمارگر و قدرتمند به بهانه های مختلف موجب بروز جنگ ها، تخریب و غارت زیر ساختهای تولیدی، اقتصادی، اجتماعی، دفاعی و کشتار و آواره شدن انسان های بیشماری گردیده اند، به طوری که تنها در طول ۴۵ سال از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۰ میلادی، فقط ۳ هفته بدون جنگ و خونریزی بوده است. گفتنی است که در دو دهه گذشته، ده جنگ عمده در پیرامون حریم سرزمینی کشور ما از جمله جنگ اول و دوم خلیج فارس (۱۹۹۱ و ۲۰۰۳)، جنگ ۷۹ روزه یوگسلاوی (۱۹۹۹)، جنگ تحمیلی ۸ ساله ایران و عراق، جنگ افغانستان (۲۰۰۳)، جنگ ۳۳ روزه لبنان، جنگهای ۲۲ روزه، ۸ روزه و ۵۰ روزه رژیم صهیونیستی علیه مردم مظلوم و قهرمان غزه، جنگ تروریستی گروههای تکفیری داعش علیه کشور سوریه در چند سال اخیر و عراق در سال ۲۰۱۴ و جنگ یمن در سال های جاری اتفاق افتاده و کماکان ادامه دارد و با شکل دهی مرموزانه و فریبکارانه گروه ائتلاف به رهبری آمریکا و کشورهای مرتجع منطقه به بهانه مقابله با تروریست در قالب جنگ های نیابتی ماهیت پیچیده تری را به خود گرفته است.

علی ایحال با توجه به اجتناب ناپذیر بودن جنگ ها به عنوان یک پدیده ی اجتماعی پایدار، وقوع جنگ ها و منازعات دیگری در جهان اسلام بر اساس مطامع و اهداف استعمارگرانه و هژمونی سلطه گرایانه بلوک غرب دور از انتظار نبوده و بسیار محتمل می باشد، ضمن آنکه هیچ نشانه ای نیز از پایان قریب الوقوع جنگ ها و مناقشات و درگیری های مسلحانه و سایر تهدیدات در قرن حاضر دیده نمی شود.

دشمنان قسم خورده جمهوری اسلامی ایران با وجود ناکامی های پی در پی خود، هیچگاه دست از کینه ورزی و عداوت بر نداشته و هدفی جز نابودی حاکمیت، استقلال، کیان و هویت ایرانی اسلامی را ندارند.

وظیفه خطیر و حیاتی ما در دنیایی پر چالش مملو از منازعات و مناقشات، مصون سازی کشور از طریق بالا بردن قدرت بازدارندگی، ارتقاء پایداری و آستانه مقاومت ملی، مصون سازی و کاهش آسیب پذیری زیرساخت های حیاتی، حساس و مهم و تسهیل مدیریت بحران در برابر تهدیدات متنوع فراروی پیرامونی و فضای سرزمینی نظام جمهوری اسلامی ایران می باشد. اقدامات پدافند غیر عامل در این راستا نقش و جایگاهی حیاتی را در حفظ زیر ساخت ها و امنیت ملی کشور ایفا نموده و به عهده دارد.

تعریف پدافند غیر عامل:

از نظر واژه شناسی، واژه پدافند از دو جزء (پد) و (افند) تشکیل شده است، در فرهنگ و ادب فارسی "پاد" یا "پد" پیشوندی است که به معانی ضد، متضاد بوده و هرگاه قبل از واژه ای قرار گیرد معنای آن را معکوس می نماید، واژه آفند نیز به مفهوم جنگ، جدال، تهاجم، حمله و پیکار است. در این راستا که پدافند که هم طراز با واژه "دفاع" می باشد شامل اقداماتی است که جهت مقابله با حمله و تهاجم دشمن انجام می شود که شامل انواع و اقسام اقدامات دفاعی از جمله "پدافند غیر عامل" و "پدافند عامل" می باشد. در پدافند غیر عامل، مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن بدون استفاده از تسلیحات تهاجمی یا دفاعی و با استفاده از مجموعه ای از اقدامات و تمهیدات تدافعی، موجب کاهش آسیب پذیری تاسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی می گردد. در صورتی که در پدافند عامل جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن و دفع تهدیدات وی از انواع و اقسام تسلیحات دفاعی نظیر توپ، موشک، تانک، هواپیما های شکاری، بمب افکن، رزم ناو، زیردریایی و ... استفاده می شود.

در واقع کوتاه ترین تعریف پدافند غیر عامل ، **"دفاع بدون سلاح"** می باشد.

مجمع تشخیص مصلحت نظام در راستای سیاست های کلی نظام در سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور، پدافند غیر عامل را به شرح ذیل تعریف نموده است:

"مجموع اقدام های غیر مسلحانه ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل میریت بحران در مقابل تهدید ها و اقدام های نظامی دشمن می شود."

حوزه مسئولیتی تهدیدات فرآوری پدافند غیر عامل شامل چه موضوعاتی می باشد؟

تهدیدات ذریبط پدافند غیر عامل شامل تهدیدات نظامی و تهدیدات سایبری، زیستی (انسان، دام، کشاورزی، مواد غذایی و دارویی، آب، محیط زیست و منابع طبیعی)، پرتوی، شیمیایی و اقتصادی می باشد که سیاستگذاری، هدایت و برنامه ریزی مقابله با تهدیدات یاد شده در قرارگاه های پدافند سایبری، پدافند زیستی، پدافند پرتوی، پدافند شیمیایی، پدافند اقتصادی و پدافند مردمی) تشکیلاتی سازمان پدافند غیر عامل کشور انجام می پذیرد. قرارگاه های یاد شده در سطوح استانی هم تشکیل شده و در حال فعالیت می باشند.

شایان ذکر است که مقابله با تهدیدات طبیعی (زلزله، سیل، آتشفشان، خشکسالی، سرما و...) که جزء حوادث طبیعی و غیر متقره می باشند، در حوزه مسئولیتی سازمان مدیریت بحران کشور وابسته به وزارت کشور می باشد و در حوزه مسئولیتی سازمان پدافند غیر عامل کشور قرار نمی گیرد.

سابقه تشکیل سازمان پدافند غیر عامل کشور و شرح کلی ساختاری، ماموریتی و مسئولیتی آن

سازمان پدافند غیرعامل کشور در سال ۱۳۸۲ بر اساس فرمان مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) تشکیل گردید. در سال ۱۳۹۰ به دلیل لزوم ترویج فرهنگ پدافند غیرعامل در آحاد مردم و جامعه و همچنین فعال سازی هر چه بیشتر توانایی ها موجود در کشور و به میمنت سالروز صدور فرمان تشکیل کمیته (سازمان پدافند غیرعامل)، هشتم آبان ماه هر سال به عنوان روز پدافند غیرعامل تعیین و این روز پس از تأیید مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)، در مورخ ۹۰/۰۸/۰۱ در تقویم کشوری درج و به کلیه وزارتخانه ها، دستگاه ها و سازمان های کشوری و لشکری ابلاغ گردید.

برابر ماده (۱) اساسنامه سازمان پدافند غیر عامل کشور مورد تأیید مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و مصوب ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان پدافند غیرعامل کشور، یک سازمان (نهاد) حاکمیتی (لشکری و کشوری) می باشد و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی و اداری همپراز با وزراء به لحاظ ساختاری (به مثابه یک نیرو) بوده و در تابعیت ستاد کل نیروهای مسلح و در چارچوب و در جهت تحقق تدابیر و منویات و سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)، قوانین نیروهای مسلح و سایر قوانین و مقررات مربوط کشور اداره می گردد.

رئیس سازمان به عنوان بالاترین مقام اجرایی نماینده قانونی سازمان بنا به پیشنهاد رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و با برابر ماده (۶) اساسنامه سازمان، ماموریت آن شامل سیاست گذاری برنامه ریزی، هدایت، سازماندهی، نظارت و اجرای موضوع پدافند غیرعامل و دفاع غیرنظامی در چارچوب و در جهت تحقق سیاست های ابلاغی و فرامین حضرت امام خامنه ای (مد ظله العالی) و قوانین موضوعی کشور از طریق فرهنگ سازی و آموزش عمومی و تخصصی، آمادگی و ارتقاء مقاومت ملی، پایش تهدیدات، طبقه بندی و سطح بندی مراکز و حوزه ها، کاهش آسیب پذیری ها، نهادینه سازی اصول، الزامات و ملاحظات فنی مهندسی پدافند غیرعامل در ذات طرح و پروژه های ملی و استانی کشور، تسهیل مدیریت بحران و تداوم کارکرد های ضروری کشور و صیانت و کمک به اداره مردم در راستای مصون سازی کشور در برابر انواع تهدیدات می باشد.

وظایف عملیاتی سازمان پدافند غیرعامل کشور شامل موارد زیر می گردد:

- ۱- سازماندهی، طرح ریزی، هدایت و راهبری، عملیات پدافندی، مقابله با تهدیدات نوین دشمن
- ۲- هدایت و راهبری مقابله با تهدیدات نوین (سایبری، زیستی، پرتوی، شیمیایی، اقتصادی) با تشکیل و سازماندهی قرارگاه های پدافند غیرعامل در موضوعات مرتبط با تهدید.
- ۳- هدایت و راهبری و مدیریت و کنترل سامانه های مرتبط با پدافند غیرعامل کشور در برابر تعدیدات نوین
- ۴- ارتقاء آمادگی دستگاه های اجرایی برای تداوم چرخه تولید و خدمات در مقابله با انواع تهدیدات
- ۵- به کارگیری ظرفیت ها و منابع کشور در حوزه های مختلف برای انجام تمهیدات لازم پدافند غیرعامل
- ۶- فرهنگ سازی و آماده سازی دستگاه های اجرایی و استان های کشور برای کمک و اداره و هدایت مردم در شرایط بحرانی

قلمرو و اقدامات پدافند غیر عامل شامل چه مراکز و زیر ساخت‌هایی می‌گردد؟

انجام اقدامات پدافند غیر عامل برابر قوانین مصوب، شامل کلیه مراکز و زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم (احداث شده، در حال بهره برداری، در حال احداث و توسعه آتی) می‌باشد که می‌بایست با اتخاذ تدابیر و برنامه ریزی های لازم توسط مسئولین دستگاه ها، سازمان ها و مراکز مربوطه انجام پذیرد.

اصول پدافند غیر عامل شامل چه مواردی می‌شود؟

پدافند غیر عامل دارای اصولی از قبیل مکان یابی و انتخاب عرصه های ایمن در جغرافیای کشور، ایجاد پراکندگی و تمرکز زدایی در توزیع عملکردها، مقاوم سازی و ایجاد استحکامات امن دفاعی و پناهگاهی، اقدامات فریب، استتار و نامرئی سازی، کوچک سازی، اعلام هشدار و خبر اولیه، چند منظوره سازی، متنوع سازی منابع، عمق بخشی لایه های دفاعی، جا به جایی و تحرک، صیانت از مردم و سرمایه انسانی و... می‌باشد. تمامی موارد یاد شده دارای ماهیت غیرعاملی می‌باشد. بدین مفهوم که بدون استفاده از سلاح، میزان آسیب پذیری (نیروی انسانی، تاسیسات و تجهیزات) را کاهش می‌دهد برای مثال، در پراکندگی و تمرکز زدایی چنانچه به جای احداث یک نیروگاه بزرگ ۲۵۰۰ مگاواتی در یک شهر، ۱۰ نیروگاه کوچکتر با ظرفیت ۲۵۰ مگاواتی احداث و آن را در فضای سرزمینی یک استان در چند شهر توزیع و پراکنده گردد، در این اقدام بدون آنکه از تسلیحات خاصی برای دفاع از نیروگاه حجیم و بزرگ ۲۵۰۰ مگاواتی استفاده نماییم، به صورت غیر عاملی با ایجاد پراکندگی و کوچک سازی میزان آسیب پذیری نیروگاه ها کاهش داده می‌شود، ضمن اینکه این اقدام موجب تحمیل هزینه بیشتر به دشمن، سخت نمودن دسترسی وی به این مراکز و در نتیجه موجب افزایش بازدارندگی در آنها می‌گردد.

هم پوشانی دفاع عامل (دفاع با سلاح) و دفاع غیر عامل (دفاع بدون سلاح) یک اصل قابل توجه می‌باشد زیرا دفاع غیرعامل مکمل دفاع عامل و بالعکس دفاع عامل مکمل دفاع غیرعامل می‌باشد.

پدافند غیرعامل مکمل پدافند ملی و همه جانبه کشور، صلح آمیزترین و اثر بخش ترین روش دفاعی است که کاهش آسیب پذیری زیرساخت های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم و پایداری ملی را به دنبال دارد و منطبق با سیاست های تنش زدایی جمهوری اسلامی ایران است.